

Dramaturgy of Stage Ball Choreography in Ballet-Musicals

Krys Andriy Ivanovych,
*Lecturer of the Ballroom Choreography Department,
Kiev National University of Culture and Arts,
Kiev, Ukraine*

Abstract

The article examines the dramaturgy of stage ballroom choreography in the context of staging a ballet-musical - an independent type of choreographic work in which the main features of a musical are combined, and the content is conveyed through the use of images and means of expression typical of choreographic art.

The study of the dramaturgy of stage ballroom choreography in the context of the specifics of a ballet-musical production revealed that in the process of synthesizing classical ballet, musicals as a special type of musical theater production, and stage ballroom choreography, thanks to the separation and organic combination of the elements of the compositional structure of ballet and musical dramaturgy with stylistic with the choreographic principles of ballroom choreography, a unique stylistic dance structure of ballet-musical was formed. It has been established that the compositional structure of the ballet-musical is distinguished from other choreographic performances by specific features that require the use of appropriate dance vocabulary, drawing and scenographic design. It has been found that, appealing to all the organs of human feeling, the synthesis of the types of arts involved in the process of creating a ballet-musical is a determining factor of their relevance at the current stage of the development of the cultural and artistic space and provides unlimited opportunities for the choreographic representation of integral and multifaceted cultural layers of the past and contemporary ballroom dances.

It was concluded that as the dominant expressive means of ballet-musical, choreography involves a careful selection of lexical means, highlighting the necessary steps, movements and figures for the most reliable transmission of artistic and spatial images.

Key words: dramaturgy of stage ballroom choreography, ballet-musical, vocabulary of ballroom dance, choreographic work, developed dance dramaturgy.

Актуальність дослідження. Розвиток сценічної бальної хореографії як самостійного напрямку на сучасному етапі характеризуються зміщенням акцентів до створення постановок із розвиненою драматургією. Особливе місце серед них займає балет-мюзикл – хореографічний твір, в якому поєднано основні ознаки мюзиклу, проте зміст передається не стільки завдяки вербальним, скільки завдяки хореографічним засобам виразності.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю ґрунтовного вивчення специфіки різноманітних за драматургією хореографічних постановок, здійснених на основі лексики бального танцю для теоретизації особливостей, тенденцій, закономірностей і перспектив розвитку сценічного напрямку бальної хореографії XXI ст.

та впровадження результатів у практику професійної творчої діяльності хореографів-постановників.

Аналіз публікацій. Протягом останніх десятиліть науковий інтерес вітчизняних мистецтвознавців до проблематики сценічної хореографії відчутно посилюється, а питання драматургії та композиції хореографічного твору отримали висвітлення у наукових дослідженнях та публікаціях Д. Бернадської [1], П. Білаша «Балетмейстерське мистецтво і становлення української сценічної хореографії у контексті розвитку європейської художньої культури 10–30-х років XX століття» [2], В. Лукашова «Синтез в мистецтві сценічної хореографії» [6], Є. Янини-Ледовської «Розвиток синтезованої структури сучасного хореографічного мистецтва» [7]. Проте історіографічний аналіз засвідчив, що здебільшого у полі зору вчених опинялася народна та сучасна хореографія, натомість сценічна бальна хореографія лишається недостатньо вивченою. Одними з небагатьох учених, які у своїх працях розглядали деякі аспекти драматургії хореографічних вистав на основі лексики бального танцю та специфіку композиційної діяльності балетмейстерів-постановників є О. Касьянова [5] та О. Вакуленко [3]. Окремих досліджень, присвячених особливостям драматургії балету-мюзиклу проведено не було.

Мета статті – виявити особливості драматургії сценічної бальної хореографії балету-мюзиклу як самостійного виду музично-хореографічного твору, який характеризується поєднанням основних ознак мюзиклу та репрезентацією змісту переважно засобами хореографічної виразності.

Виклад основного матеріалу. Хореографія (від др. грец. Χορεία – круговий танець та γράφω – писати) – це мистецтво створення і постановки танцю, «в якому завдяки ритмічній зміні систематизованих художньо зумовлених положень людського тіла створюються танцювальні образи» [4, с. 12]. Підґрунтям для створення композиції сценічної бальної хореографії є система засобів і прийомів вираження, художня мова, лексичний матеріал, зв'язок з музикою та хореографічний образ. Специфіка хореографічного образу полягає в тому, що він несе в собі не обов'язкові явні, а умовно узагальнені, іноді предметні, риси характеру, які визначають зовнішній та внутрішній світ танцюриста.

Мюзикл є одним із найбільш видовищних музичних сценічних жанрів, оскільки використовує виражальні засоби драматичного, оперного, музичного та хореографічного

мистецтва. Їх гармонійне поєднання дозволяє вдало вирішувати серйозні драматургічні завдання всіма художніми засобами та максимально динамізувати дію.

Мюзикл – порівняно молодий вид сценічної вистави, який має видовищний характер, а відтак його сюжети доступні широкому колу глядачів – його постановку можна здійснити і як трагедію, і як лірико-драматичну або любовну історію, і як казку для дітей. В поєднанні технічних досягнень, які застосовуються при розробці сценографії, у мюзиклі чітко простежуються динаміка, ритм, стиль суспільного життя, які відображаються в поведінці головних та другорядних героїв постановки багатогранними, але настільки зрозумілими почуттями, що вплив на глядачів посилюється в рази.

Цілісна модель синтезу виражальних засобів тих видів мистецтва, які інтегруються в процесі створення хореографічного образу – музичне мистецтво, пластичне мистецтво, сценографічне мистецтво, дизайн та ін.) є тим критерієм, який визначає унікальність функціонування певної хореографічної школи з усіма її національними та художніми особливостями.

Однією з характерних особливостей мюзиклу є розвинута танцювальна драматургія, що сформувалася в безпосередньому зв'язку зі стилістикою музичної культури ХХ ст. [9, с. 16].

Перші спроби постановок мюзиклу з використанням лексики бальної хореографії дали вагомий результат і засвідчили доцільність і гармонійність такого поєднання. Особливою популярністю в постановках музичного театру Сполучених Штатів Америки в ХХ ст. користувалися латиноамериканські танці – елементи різноманітних соціальних танців Південної Америки та карибського басейну інтегрувалися в мюзикли незважаючи на наявність у сценічній постановці латинських тем або місця дії, оскільки сприяли створенню відповідної атмосфери, народженню необхідного асоціативного ряду. Так, наприклад, лексика танцю Хабанера використовувалася для створення «іспанського» колориту, пластика виконавців Болеро підкреслювала сентиментальність балад, Аргентинське танго початку ХХ ст., зазнавши певних трансформацій завдяки впливу європейських танцюристів і вчителів танцю, асоціювалося з сексуальною агресією, романтикою та недозволеними вчинками, Кубинська румба – танець залицання – завдяки розмаїттю настроїв і характеру танцювальних рухів активно використовувалася для

створення атмосфери романтики та спокуси, а для створення веселої і безтурботної атмосфери використовували танцювальні елементи бразильської Самби. Заснована та Самбо бразильська Боса-нова, яка з'явилася в США в 1960-ті рр., під впливом гармонії і темпів джазу стала використовуватися в мюзиклах для створення атмосфери урбаністичної витонченості, а Сальса, з її різноманітними поєднаннями та стилями, починаючи з 1970-х рр. стала асоціюватися в мюзиклах зі столичним авангардом [8, с. 42].

У контексті специфіки розвитку бальної хореографії на сучасному етапі характерною рисою стає трансформація мюзиклу на новий вид хореографічного твору, в якому поєднано основні ознаки мюзиклу, проте зміст передається завдяки використанню типових для хореографічного мистецтва образів – балет-мюзикл.

У цьому хореографічному творі основні ознаки його класичного варіанту лишаються незмінні, проте зміст передається засобами хореографії. У сценічній бальній хореографії балет-мюзикл тяжіє до хореографічно-драматичного твору, в якому діалоги персонажів, втім як і їх думки та почуття стають фундаментом для відтанцьованої пантоміми, дієвого танцю.

Головною ознакою, які відрізняє мюзикл від балету-мюзиклу, є використання як фундаменту номера хореографії, а не вокалу. У постановках професійних колективів і театрів бальної хореографії досить активно використовується масові (ансамблеві) форми, які надають вагомості та довершеності сценкам, супроводжують розвиток дії номера.

Засобами лексики бального танцю в балеті-мюзиклі виражаються думки, почуття, ідеї, характери, взаємовідносини та образи.

У композиції балету-мюзиклу головну художньо-естетичну функцію несе хореографічний текст, який характеризується такими ознаками, як:

- вираженість (хореографічний текст зафіксований мовою хореографічного мистецтва);
- обмеженість (має початок, середину та фінал);
- високий рівень структурності (композиційної побудови).

Основою танцювальних рухів є драматична передумова музичної послідовності, оскільки саме музика, з її розвитком тем, настроїв та подій, диктує, коли відбуваються

інциденти і як довго вони тривають. Кожен танцювальний номер даного сценічного твору, як і безпосередньо сам балет-мюзикл, в цілому будується відповідно до закону хореографічного твору, для якого характерне вираження стану людини. Це передбачає поєднання в танці наступних частин:

- експозиції (початкова точка, введення, яке налаштовує на сприйняття майбутнього номеру/твору);
- зав'язка (початок дії, рух; ця частина хореографії повинна бути опрацьована як лексично, так і композиційно; просторові відношення вирішуються в зав'язці не лише відстанню між сценічними об'єктами, але й відношенням до сценічного дизайну, реквізиту та ін.);
- розвиток дії (розвиток змісту хореографічної постановки, в якому поєднано кілька етапів, що ведуть до кульмінації);
- кульмінація (пік розвитку хореографічної дії, до якої призводять всі складові композиції танцю в своєму пластичному поєднанні і логічній побудові, торкаючись темпо-ритмічну організацію руху);
- розв'язка (логічне завершення танцювальної дії, яке повинна завершити думку хореографа-постановника і лишити відкритим для глядачів визначену ним тему чи питання).

Танцювальна композиція в балеті-мюзиклі створюється засобами творчого пошуку балетмейстером-постановником відповідної хореографічної лексики, а також проживанням пантоміми та акторської гри.

В кожному балеті-мюзиклі повинен бути сюжет, щоб підтримувати глядацький інтерес, проте не менш важливим елементом є відчуття драматичного конфлікту. Саме музичні варіації в танцювальному номері створюють відчуття конфлікту, стримують його вирішення та підтримують інтерес до нього.

У цьому контексті мистецтво хореографа-постановника як драматурга полягає у виборі рухів та жестів, які відповідають вираженню, яке вимагає конкретна драматична ситуація. Ці рухи та жести, органічно поєднані зі словами музичної фактури, набувають певний сенс. Хореограф повинен ретельно досліджувати драматичні та структурні фактори, які заважають персонажу або сюжету рухатися з однієї точки до іншої.

У випадках, коли драматичний театр використовує діалог та дію, щоб перевести сюжет на новий логічний етап розвитку, хореографічний театр спирається аудіально-візуальну складову, художньо-естетичні особливості пластичного вирішення. Наприклад, навіть простий перетин героєм сцени, внаслідок вдалого рішення хореографа, може перетворитися на окрему драму, якщо реквізит та/або інші персонажі постійно стають у нього на шляху, заважаючи вільному руху.

Одним із найвідоміших прикладів хореографічного твору з розвинутою драматургією, який побудований на лексиці бального танцю є мюзикл «Strictly Ballroom», створений за мотивами однойменного фільму Б. Лурмана (1992 р.) – в його основі автобіографічні спогади постановника про конкурси бальних танців.

Мюзикл, постановку якого здійснив британський хореограф К. Хорвуд, розповідає історію про молодого танцюриста Скота Гастінгса (К. Кліфтон), відомого своїми бунтарськими поглядами на традиційні підходи до бальних танців. Через створений радикальний та сміливий танцювальний стиль, він втрачає популярність в Австралійській федерації бальних танців, проте разом зі своєю новою партнеркою Френ (Мейсі Сміт), він кидає виклик традиціям, доводячи зрештою, що для перемоги не настільки важливі строго кодифіковані кроки, скільки майстерність танцюриста.

Кожен хореографічний номер мюзиклу, поставлений на основі кроків та рухів бальних танців європейської (Повільний фокстрот, Повільний вальс, Квікстеп, Танго, Віденський вальс) та латиноамериканської (Ча-ча-ча, Самба, Джайв, Румба, Пасодобль) програми міжнародних змагань, має драматичну і структурну мету в загальній схемі постановки, більше того, кожен рух танцювального номера має як драматичну, так і структурну причину, а його сприйняття глядачем викликає емоційну віддачу, тримає в напрузі, змушує відчувати почуття, формувати напрямок думок. Відповідно до сюжету музично-хореографічного твору, постановник у процесі створення варіацій не обмежується наслідуванням традиційної структури та послідовності рухів, а створює на основі лексики бального танцю необхідну власному баченню стилістику.

Висновки. Дослідження драматургії сценічної бальної хореографії у контексті специфіки постановки балету-мюзиклу виявило, що в процесі синтезу класичного балету, мюзиклу, як особливого виду постановки музичного театру, та сценічної бальної хореографії, завдяки виокремленню та органічному поєднанню елементів композиційної

побудови драматургії балету та мюзиклу зі стилістично-хореографічними засадами бальної хореографії, сформовано унікальну стильову танцювальну структуру балету-мюзиклу. Композиційна побудова балету-мюзиклу вирізняється відмінною від інших хореографічних вистав специфікою, яка зумовлює використання відповідної танцювальної лексики, малюнку та сценографічного дизайну. Апелюючи до всіх органів почуття людини, синтез видів мистецтв, задіяних у процесі створення балету-мюзиклу, є визначальним фактором їх актуальності на сучасному етапі розвитку культурно-мистецького простору і надає необмежені можливості для хореографічної репрезентації цілісних та багатограних культурних пластів минулого і сучасності бальних танців.

Як домінуючий виражальний засіб балету-мюзиклу, хореографія передбачає ретельний підбір лексичних засобів, виокремлення необхідних кроків, рухів та фігур для найбільш достовірної передачі художньо-просторових образів.

References

1. Bernadska, D. P. (2005). Phenomenon of the synthesis of arts in modern choreography. Ph.D thesis. Kyiv : Kyiv National University of Cultures and Arts
2. Bilash, P. M. (2004). Ballet master's art and the formation of Ukrainian stage choreography in the context of the development of European artistic culture in the 10-30s of the 20th century. Ph.D thesis. Kyiv: State. Acad. driver of personnel of culture and arts.
3. Vakulenko, O. M. (2020). The plot-content aspect of a choreographic performance in the context of trends in the development of modern stage ballroom dance. Art history notes. No. 39. pp. 74–48.
4. Vasylenko, K. (1988). Composition of Ukrainian folk stage dance. Kyiv: Mystetstvo.
5. Kasyanova, O. V. (2010). The specifics of directing ballet performances in ballroom choreography. Journal of the National Music Academy of Ukraine named after P.I. Tchaikovsky. No. 2 (7). pp. 108–115.
6. Lukashov, V. (2019). Synthesis in the art of stage choreography. A young scientist. No. 10 (74). pp. 74-78.
7. Yanina-Ledovska, E. V. (2012). Development of the synthesized structure of modern choreographic art. Culture of Ukraine. Issue 36. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura36/27.pdf.
8. Cockerill, J. D. (2012). A Little Rumba Numba: Latin American Music in Musical Theatre. URL : <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1050&context=musicstudent>.

9. Dame, R. G. (1995). The integration of dance as a dramatic element in Broadway musical theatre. UNLV Retrospective Theses & Dissertations. 515.
<http://dx.doi.org/10.25669/f2d1-zcr6>.

Translation of the list of references into the original language

Список використаних джерел

1. Бернадська Д. П. Феномен синтезу мистецтв в сучасній хореографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Київський національний університет культур і мистецтв. Київ, 2005. 20 с.

2. Білаш П. М. Балетмейстерське мистецтво і становлення української сценічної хореографії у контексті розвитку європейської художньої культури 10–30-х років XX століття: автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.01. Київ : Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, 2004. 18 с.

3. Вакуленко О. М. Сюжетно-змістовий аспект хореографічної вистави в контексті тенденцій розвитку сучасного сценічного бального танцю. Мистецтвознавчі записки. 2020. № 39. С. 74–48.

4. Василенко К. Композиція українського народносценічного танцю. Київ : Мистецтво, 1988. 125 с.

5. Касьянова О. В. Специфіка режисури балетних вистав у бальній хореографії. Часопис Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. 2010. № 2 (7). С. 108–115.

6. Лукашов В. Синтез в мистецтві сценічної хореографії. Молодий вчений. 2019. № 10 (74). С. 74–78.

7. Янина-Ледовська Є. В. Розвиток синтезованої структури сучасного хореографічного мистецтва. Культура України. 2012. Вип. 36. URL : https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura36/27.pdf (дата звернення : 10.07.2022).

8. Cockerill J. D. A Little Rumba Numba: Latin American Music in Musical Theatre. 2012. URL : <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1050&context=musicstudent> (дата звернення : 12.07.2022).

9. Dame R. G. The integration of dance as a dramatic element in Broadway musical theatre. 1995. 75 p. UNLV Retrospective Theses & Dissertations. 515.
<http://dx.doi.org/10.25669/f2d1-zcr6>.